

Sammanfattning av diskussionerna vid Åtgärdsrådet den 28 oktober

Vilka hotade arter är aktuella för åtgärdsprojektet?

Främst uppmärksammas arter inom kategori 1 (akut hotade). De prioriterade arterna är markerade med asterisk. Utöver de förtecknade arter som redan ingår i åtgärdsprogram föreslås följande (sammanfattning av alla gruppernas förslag):

Agrostemma githago (åkerklätt), *Althaea officinalis* (läkermalva), *Apium graveolens* (selleri), **Atriplex laciniata* (sandmålla), **Campanula cervicaria* (skogsklocka), **Carex maritima* (bågstarr), **Cuscuta epithymum* (ljungsnärja), *Cyperus fuscus* (dvärggag), *Euphrasia officinalis* ssp. *pratensis* (stor ögontröst), *Gentianella uliginosa* (sumpgentiana), **Jacobaea aquatica* (vattenstånds), **Polygala comosa* (toppjungfrulin), *Polystichum aculeatum* (uddbräken), *Polystichum braunii* (skuggbräken), *Rosa tomentosa* (filtros), *Stellaria crassifolia* (sumparv), *Trifolium montanum* (backklöver), *Verbascum densiflorum* (ölandskungsljus), *Viola uliginosa* (sumpviol)

Dvärggag är en meteorisk art, vilket gör det svårt att avgöra hur pass hotad den är.

Vissa undrade över anledningen till att *Myricaria germanica* (klådris), en nyligen introducerad art, var med på listan.

Generellt vore det bra ifall det gick att begränsa artlistan eller kanske ha en mera begränsad ”officiell lista”, medan en fullständig lista hålls inom projektet.

Mikael Anderlund har odlat ormbunkar från sporer och har intresse för odling av dessa. Om *Apium graveolens* (selleri) ska odlas, måste man hålla vilda provenienser särskilda från odlade sorter. Även för *Juncus anceps* (svarttåg) är det viktigt att ha kontroll över vad som tas in för odling, ifall det skulle bli aktuellt. *Nasturtium microphyllum* (bäckfräne) blev möjligen funnen i Kävlingeån sommaren 2018, men belägget ska kontrolleras. Dessutom bör lokaler som ingår i Linnénätet prioriteras.

Man bör inrikta åtgärderna på arter/raser som är unika för Skåne samt på arter som inte är hotade nationellt men som befinner sig på stark tillbakagång regionalt.

Vem odlar vad och vilka regler ska gälla för odling?

Det vore bra om intresserade odlare kunde ha tillgång till en intern/central lista på vilka arter och deras provenienser som odlas på Fredriksdal och i Lunds botaniska trädgård samt av privata odlare. Detta skulle underlätta valet av material som man vill odla och dessutom undvika att flera odlare har samma proveniens. Kännedom om privata odlingar bör hållas internt på grund av regelverket. Dessutom bör det betonas att ingen utan tillstånd får samla frön eller sticklingar av fridlysta arter eller material av arter inom skyddade områden. Insamling av frön och sticklingar ska ske i samarbete med Länsstyrelsen. Under förutsättning av att odlarna är seriösa bör även privatpersoner kunna odla material. Någon bör kontrollera detta.

Hur ska växtmaterial med olika proveniens hanteras i odling?

Man måste noga ange var materialet är taget. Det är ytterst viktigt att olika proveniens inte blandas ihop i samma odling. De botaniska trädgårdarna har tagit hänsyn till detta, men det måste även förmedlas till privata odlare. Om två olika proveniens av en art odlas i Lund respektive på Fredriksdal, kan det finnas skäl till att privatodlare använder andra proveniens än dessa. För detta behövs en översikt över vilka som odlar vad.

En manual för odlare vore bra. Här kan finnas uppgifter om t.ex. vilka arter som är fridlysta, vilka tillstånd som behövs för insamling, odling mm. Information om huruvida markägaren på en viss lokal är privat eller kommunal.

Det är bra ifall man kan odla arterna parallellt på mera än en plats, t.ex. i en eller flera botaniska trädgårdar, men även hos privatpersoner. Förutsättningarna kan nämligen förändras hos enskilda odlare och den enskilda odlingen gå förlorad. Jakob Sandberg (Fredriksdal) ska kontakta Nordgen för att lära sig om hur frön kan frysförvaras på bästa sätt.

Man måste se upp med hybridisering och selektion i samband med långvarig odling.

Flera arter, framför allt annuella åkerogräs, borde även kunna bevaras i odlingar ute i landskapet, exempelvis på små åkrar i naturreservat med lämpliga ståndorter. Bevarande i sådana mera autentiska miljöer med artriktiga jordbruksmetoder bör minska den risk för selektion av oönskade egenskaper som finns i samband med vanlig odling i trädgårdar.

Det finns en risk för att man skapar nya ”plantskolevarianter”, ifall man bara har tillgång till några få frön och därmed ett mycket smalt genetiskt underlag då arten uppförökas.

Hur förmedlar vi odlingserfarenheter och andra kunskaper mellan odlare?

Det vore bra att vid nästa möte sammanställa en epost-adresslista för dem som vill förmedla och diskutera odlingserfarenheter. [Observera dock de nya reglerna för integritet. Sådana listor bör nog vara privata. /jt]

Odlingsmöten bör avhållas, kanske mera inriktade på praktisk odling. Man bör ta hjälp av Pratensis.

Man kan använda sociala medier, t.ex. en Facebook-grupp, och där delge andra sina erfarenheter.

Vilka regler och principer ska gälla för eventuella utplanteringar?

I första hand bör man arbeta med att rädda de ursprungliga populationerna. Om detta inte går, kan det bli aktuellt med utsåning eller utplantering och detta bör förankras hos Länsstyrelsen. Eftersom det kan vara problem med kontakter med Länsstyrelsen, bör dessa uppgifter vidarebefordras centralt av VÅG/LBF till Länsstyrelsen. Alla uppgifter om utsåningar och utplanteringar bör dokumenteras i Artportalen, lämpligen med koppling till odlingsprojektet,

samt kanske i Botaniska Notiser. En utplantering skulle kunna rapporteras som ”icke ursprunglig” och med uppgift om ursprung. Utsättningar ska ske i samråd med Länsstyrelsen. Om det rör sig om material från privata odlare, ska det ske via LBF:s kontakter med Länsstyrelsen. Det är viktigt att lokalen ifråga har rätt förutsättningar för att arten ska klara sig. Det är även viktigt att hitta lämpliga platser för odling, ifall det inte fungerar med de ursprungliga lokalerna för vissa arter. Ytterst viktigt är att ha rätt proveniens och ordentlig dokumentation.

Vid utplantering kan man om man har få frön från en viss lokal använda frön från en annan lokal (med bättre förekomst) under förutsättning av att man anger varifrån detta material härstammar. Man bör finna lämpliga lokaler, där markägarna är positiva. En tidigare lokal måste kanske röjas, innan man kan återintroducera en växt. Det är bättre att man gör utplanteringar till alternativa lokaler än att man riskera att arten dör ut. Man bör se det som en riskminimering ifall förutsättningarna förändras på lokalen.

Det diskuterades även olika tillvägagångssätt och hänsyn som man behöver ta vid spridandet av allmänna hävdgynnade arter (t.ex. vanliga ängsväxter) respektive av hotade arter. Man kan sprida allmänna arter fritt så länge som materialet är indigent (geografiskt autentiskt). Man bör i fråga om hotade arter dessutom ta hänsyn till historisk utbredning mm, förankra utsättningarna hos Länsstyrelsen och dokumentera alla utsättningar och deras ursprung.

Mats Runeson: Det är viktigt att alla åtgärder och materialets ursprung dokumenteras väl, t.ex. i Artportalen. Med den snabba förändring av landskapet som sker i dag kan man inte förutsätta att nuvarande växtlokaler finns kvar om några år. Det räcker med ett byte av markägare, handläggare, regering eller en ändring av EU:s regelverk för att en lokal ska förstöras.

Mats Runeson: Många (dock inte alla) markägare är intresserade av att hjälpa till med att skydda hotade växter, men detta förutsätter att markägarna får information om växterna, vilka hänsyn de ska ta och att de får uppskattning tillbaka. Ett villkor kan dock vara att skyddet eller åtgärden sker utan att man riskerar myndighetskrav i framtiden.

Vilka andra åtgärder kan lokala botanister bidra med?

En viktig verksamhet i sammanhanget är Floraväxteriet. Floraväktarna kan följa utvecklingen av utplanterade förekomster. Redan nu bidrar lokala botanister med en otrolig mängd data om de rödlistade arter som ingår i Floraväxteriet. Vissa floraväktare arbetar även med åtgärder, t.ex. att röja på lokaler som håller på att växa igen. Denna verksamhet skulle kunna tas upp centralt, t.ex. av LBF, för gemensamma insatser, om de lokala botanisterna inte mår med uppgiften.

Hur kan åtgärderna stödja myndigheters arbete med biologisk mångfald?

Kommunekologer som har svårt att hävda bevarandet av hotade arter inom sin kommun skulle kunna få stöd av amatörer för att argumentera för sin sak.

Vägverket/Trafikverket har ett projekt benämnt Artrika vägkanter. Genom samarbete med Vägverket/Trafikverket kan man kanske bestämma tidpunkt och omfattning av slätter längs vägkanterna. Flera län behöver då samverka.

Övrigt

Artikeln i SBT om bevarande genom odling var positiv, men tyvärr saknade den uppgifter om några viktiga pågående bevarandeprojekt, t.ex. för *Betonica officinalis* (humlesuga) och *Silaum silaus* (ängssilja). Dessutom saknades representant från Länsstyrelsen på mötet den 28 oktober, vilket är olyckligt. Det är även begränsande för verksamheten att Länsstyrelsen inte har kapacitet till att fatta snabba beslut om akuta åtgärder. Med tanke på åtgärdsprogrammet för hotade åkerogräs bör man se över projektet med allmogeåkrar i Skåne. Var finns det allmogeåkrar och hur fungerar skötseln av dem?

Kontakt med hembygdsföreningarna borde tas. [Försök i den riktningen görs sedan ett år tillbaka, men det går tyvärr trögt. Andra personer ska kontaktas. /jt]

Möjligheten att utse ”kommunblommor” diskuterades. [Detta finns inom vissa kommuner (t.ex. mistel i Högsby kommun i Småland). /jt]

Gruppen är positivt inställd till att ha åtgärdsmöten på andra orter än i Lund. Nästa möte verkar kunna förläggas till Studieförbundet i Kristianstad.

Anders Michaelsen tyckte att det var ett bra initiativ med odlingsprogram. Det saknas något motsvarande i Danmark.

Det är viktigt att engagera kommunala tjänstemän.

Sammanställningen gjord

23 november 2018

Jan Thomas Johansson